

KNIHOVNA DIGITÁLNÍCH DOKUMENTŮ SONS ČR V NOVÉM

Zdeněk BAJTL

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky, z.s.,

Krakovská 21, Praha 1, bajtl@sons.cz

***Anotace:** Knihovna digitálních dokumentů (dále KDD) je služba určená výhradně zrakově postiženým. Díky ní mohou nevidomí i slabozrací lidé získat přístup k velkému množství knih a časopisů rozmanitých žánrů. Nabízí oddechovou literaturu, ale i knihy s populárně-naučným zaměřením či přímo knihy ke studiu. Zrakově postižení totiž nemohou číst tištěné dokumenty běžným způsobem. Naše KDD právě této cílové skupině zajišťuje jejich zpřístupnění. V tuto chvíli nabízí nevidomým a slabozrakým na 40 tisíc dokumentů (knih, časopisů i textů), které jsou jim k dispozici ke čtení v přístupném formátu.*

Časopisy lze číst přímo v rozhraní knihovny nebo je vybraný titul po stažení přístupný na počítači či mobilním telefonu, a to pomocí hlasu nebo na braillovém řádku. Databáze knih a časopisů vznikala od roku 1993. Současné webové rozhraní knihovny je dostupné od roku 2008 a mobilní bylo dokončeno v roce 2015. Po deseti letech nastal čas modernizovat i klasické webové stránky Knihovny digitálních dokumentů kdd.cz. Rádi bychom vám zde představili nové upgradované webové rozhraní, reflektující na vývoj asistivních technologií a na požadavky našich čtenářů.

Co přináší nové rozhraní knihovny

Nový systém navigace

Stránky knihovny jsou rozděleny do několika částí. Každá část je definována jako oblast. Díky tomu lze nově využít pro rychlý pohyb po jednotlivých částech stránky funkci screenreaderu - pohyb po oblastech (Jaws písmeno R, NVDA písmeno D).

V programu Jaws ještě lze užít vyvolání přehledu všech dostupných oblastí na dané stránce zkratkou jawskey+ctrl+R. V zobrazeném seznamu pak můžeme, krom pohybu pomocí šipek po jejich přehledu, pro rychlý přesun na požadovanou oblast stisknout i začáteční písmeno jejího názvu. Enter nás pak na stránce přesune na její počátek. Struktura stránky je povětšinou zachovávána všude v KDD stejná.

Pro připomenutí nabízíme nejen přehled užitých oblastí, ale budeme je zde i stručně charakterizovat.

Oblasti stránek KDD

Hlavní oblast

Nejvýš na stránce je vždy část zvaná hlavní oblast. Je to ta, s kterou zrovna pracujete, kterou jste si volbou v menu vyvolali. Formulář vyhledávání, listování, nastavení nebo třeba detail vybraného dokumentu nebo obsah časopisu pro přímé čtení.

Je vždy i uvozena nadpisem úrovně 1 charakterizující její obsah.

Proto, pokud jste někde jinde na stránce, pro rychlý přesun na hlavní oblast můžete použít přesun po nadpisech – ještě přesněji přesun na nadpis úrovně 1.

Nově můžete použít přesun na oblast hlavního obsahu stránky.

V programu Jaws na to existuje přímá zkratka - zkratka rychlé navigace na hlavní oblast - písmeno Q.

Jinak jde vždy užít rychlé volby pro přesun na jakoukoli oblast na stránce, a to pomocí opakovaného tisknutí klávesy pro přesun na další oblast, až uslyšíte hlášku „oblast hlavního obsahu“.

V programu Jaws písmeno R, v programu NVDA písmeno D.

Menu

Na všech stránkách KDD vždy najdeme oblast menu.

Obsahuje stále stejnou nabídku. Budete se tedy kdykoli moci dostat na úvodní stránku, vyhledávání, zaslání dokumentu, nastavení nebo odhlášení atd.

Některé z položek, u kterých si myslíme, že je budete častěji užívat, jsou nastaveny i zkratkové klávesy. Screenreader příslušnou zkratku vždy přečte při přesunutí kurzoru na danou položku.

Pohodlně se na oblast menu přesunete tisknutím klávesy pro přesun na další oblast, až uslyšíte slovo menu. V programu Jaws písmeno R, v programu NVDA písmeno D.

Podmenu

Na stránce se také vždy setkáte s tzv. Podmenu.

To se bude měnit dle nabídky, kterou zvolíte ve výše uvedeném menu.

Pokud dáte vyhledávání, podmenu bude obsahovat nabídku různých typů vyhledávání či listování v dokumentech. Pokud nastavení, najdete volby různého nastavování. v nápovědě budou třeba zas kapitoly nápovědy.

Opět se pohodlně na oblast Podmenu přesunete tisknutím klávesy pro přesun na další oblast, až uslyšíte slovo „podmenu“. V programu Jaws tiskněte písmeno R, v programu NVDA písmeno D.

Oblast Rychlé hledání v knihách

Nová oblast, kterou jsme na základě připomínek čtenářů do KDD zařadili, je sekce Rychlého hledání v knihách. Podrobněji o ní až v příslušné kapitole.

Nápověda

Na stránkách knihovny také vždy najdete oblast s nápovědou. Její zobrazení se dá i nechat skrýt. Přes ni se však můžete dostat na celý manuál KDD

Patička

Ve spodní části stránky se vždy nachází její patička.

Obsahuje přehled různých kontaktů na nás nebo možnost nám napsat přes webový formulář. Jsou zde loga webového správce knihovny, naší organizace SONS ČR jako provozovatele KDD a loga sponzorů. **NAJDETE ZDE I ODKAZ** na mobilní verzi KDD, kterou můžeme doporučit, pokud do KDD přistupujete z mobilního telefonu.

Rychlé hledání

Nová oblast, kterou jsme na základě připomínek čtenářů do KDD zařadili, je sekce Rychlého hledání v knihách. Nabízí fulltextové vyhledávání v celém katalogu Knihovny.

Do editačního pole napíšete slovo či slov více a KDD se pokusí je najít nejen v názvu či autorovi knihy, ale třeba i v anotaci. Tato oblast se nachází všude tam, kde to má smysl, Nenajdete ji v sekci nastavení, registrace nebo pokud je vyvolán nějaký vyhledávací formulář z menu.

Po stisku tlačítka hledat musíte chvíli vyčkat, buďte tedy trpělivý, protože je prohledáváno tolik položek včetně těch velice rozsáhlých, jako je právě anotace. Nicméně víc, než pár sekund to trvat určitě nebude.

Pro přesun na toto rychlé hledání je i přímo vytvořena zkratková klávesa - alt + F (musíte stisknout alt levý). Ve Firefoxu či Google Chrome se užívá ne jen klávesy alt, ale s ní ještě shift. Takže pro přesun stiskněte shift+alt+F.

Výsledky vyhledávání jsou již zobrazeny klasicky jako v jakékoli jiné části s výsledky vyhledávání. Platí, a to všude na stránkách KDD, že i při zobrazených výsledcích se nemusíte vracet, ale můžete se hned i na aktuální stránce přesunout opět na pole rychlého hledání v knihách.

Moje historie - Čtenářský deník

Rozšířili jsme volbu Moje historie. Dříve zde měli čtenáři k dispozici stručný přehled toho, co si za celou dobu své působnosti v KDD stáhli. Nově jsme tento přehled přeuspořádali a hlavně doplnili o další dostupná data a možnost záznamu nových informací, které si mohou sami čtenáři ke svým knihám vyplňovat.

Co je zde za dostupné informace a co si může nastavit?

- Název knihy
- Autor knihy
- Celkové hodnocení všemi čtenáři (pomocí hvězdiček, 5 nejlepší, 1 nejhorší)
- Počet dostupných komentářů
- Počet stažení knihy čtenáři (vypovídá o oblíbenosti či o zájmu o daný titul)
- Datum stažení knihy čtenářem
- Kniha je již přečtena nebo jen stažena
- Vlastní hodnocení čtenářem

- Vlastní komentář čtenáře (ten může být soukromý nebo i veřejný – dostupný všem)

Výpis může být jak v tabulce, tak i zobrazen v řádcích. Tabulka totiž není často vhodná pro slabozrakého, který musí text zvětšovat a tabulka se mu tak roztáhne do šíře natolik, že se stává zcela nepřehlednou.

Výpis se také dá nechat seřadit podle výše uvedených položek. To čtenáři umožní si i třeba zjistit, který z jeho stažených titulů je celkově nejstahovanější nebo hvězdičkami nejvýše hodnocen.

Stránka obsahuje sekci s přehledem stažených knih, časopisů, čtenářem zaslaných titulů do KDD a seznamu knih, které si sice v této knihovně nestáhl, ale chtěl je ohodnotit nebo k nim napsat komentář.

Díky celé této sekci Moje historie může čtenář veřejně dávat hodnocení knihám, a tak ostatní čtenáře motivovat k jejich stažení nebo se s nimi podělit o svou zkušenost pomocí veřejného komentáře. Ti, co se necítí na to psát o knize veřejně, si ale mohou jen pro sebe zapsat své pocity z knihy do soukromého komentáře.

Hodnocení knih a komentáře

Hodnocení je pěti hvězdičkové, kdy nejvyšší počet 5 hvězdiček nastavuje, že kniha se líbila nejvíc. Naopak jen jedna hvězdička nastaví nejhorší možné hodnocení titulu.

Připomínáme, že čtenář může hodnotit i takovou knihu, která sice v KDD je, ale on ji četl jinde.

Stačí, aby vstoupil do detailu dané knihy a tam má možnost knihu hodnotit.

Hodnocení a komentáře ke knihám nejsou dostupné jen v Moje historie, ale jsou zobrazovány rovnou v detailu příslušné knihy. Tato informace je přenášena i do mobilní verze KDD. Není sice možné odtud hodnotit či psát komentář, ale v řádku s informacemi jako je velikost nebo nakladatel se nově i zobrazí počtem hvězdiček příslušné průměrné hodnocení knihy.

V KDD je hodnocení zobrazováno jako průměr z udělených hvězdiček, který je z důvodu lepší výpovědní hodnoty zaokrouhlován na desetinou čárku. Také je uvedeno, kolik lidí daný titul hodnotilo.

Další vychytávky

Stálé přihlášení

Na základě častých komplikací spojených s přihlašovaním čtenářů, na základě zkušeností i odjinud, jsme se nakonec rozhodli, že si čtenář může nastavit, aby nebyl automaticky z knihovny odhlašován.

Dříve byl totiž již po 15 minutách nečinnosti automaticky odhlášen.

Rozhodnutí je na něm, kdykoli se může ručně odhlásit sám příslušnou volbou z menu.

Je na zodpovědnosti čtenáře, aby zajistil, že se ke knihám nemohl dostat nikdo neoprávněný.

Listování ve výsledcích vyhledávání

Příjemnou maličkostí, která nově usnadní práci s KDD, je možnost pohodlného listování ve výpisu nalezených titulů. V přehledu se čtenář nejčastěji pohyboval pomocí nadpisů po názvech nalezených dokumentů. Často je výpis dlouhý, a tak ho KDD rozděljuje na více stránek. Pokud použil pro pohyb právě nadpisy, stalo se, že se z posledního titulu přesunul až do další sekce, třeba do podmenu knihovny a ani nezjistil, že výpis má více stránek.

Nyní postup po nadpisech jej na konci zobrazených titulů ještě přesune na informaci, na které stránce z kolika je. Nyní ví, že výpis dále pokračuje a může včas užít příslušné tlačítko pro zobrazení další stránky.

Novinky emailem v HTML formátu

Hojně využívanou funkcí čtenářů KDD je nechat si emailem zasílat do jejich poštovní schránky každotýdenní přehled, co nového bylo do KDD zařazeno. V nastavení si mohou i určit, které konkrétní kategorie je zajímají a naopak, o které z pro ně nezajímavých žánrů nestojí.

Email byl rozesílán jako prostý text. Nyní nově jde o HTML formát. Čtenář pro pohyb ve výpise může užít vymoženosti plynoucí z HTML formátu. Například pohyb po názvech knih pomocí přesunu po nadpisech.

Není také zatěžován složitým odkazem pro stažení, ale najde jednoduchý srozumitelný odkaz s textem stáhnout, jehož odkliknutím se mu kniha rovnou nabídne ke stažení.

Přístup k dalším knihám autora

Další připomínkou čtenářů bylo, že nemohou pohodlně vyhledat knihy od autora, který se jim zalíbil. Nově už je to možné. Ve výpisu vyhledaných titulů nebo v detailu knihy je již autor zobrazen jako odkaz. Po jeho odkliknutí se zobrazí seznam knih, které jsou od něj v knihovně dostupné.

Někdy i můžete nad jejich výpisem najít krátkou informaci o autorovi.

Závěr

Jsme rádi, že se nám podařilo rozšířit možnosti KDD, reagovat na požadavky čtenářů a reflektovat na další vývoj současných technologií. Víme, že některé možnosti nejsou ještě přesně dle našich představ, je stále co vylepšovat, ale máme zde další nezanedbatelný pokrok a víme tak, že knihovna nám nestagnuje na místě.

Dalším plánovaným velkým krokem je rozšířit možnosti API protokolu, užívaného pro propojení se speciálními rozhraními pracujícími s KDD, ještě více propracovat Moji historii, aby se stala čtenářským deníkem, hodna toho jména, a některé z nových možností nenásilně předat i do mobilní verze knihovny. Věříme však, že už i tyto změny naše čtenáře potěší a zas jim o něco zpříjemní a zatraktivní práci s naší knihovnou digitálních dokumentů – KDD SONS ČR.

